

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. bł. Wincentego Kadłubka w Kielcach za rok 2021

W roku 2012 zainaugurowało działalność Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. bł. Wincentego Kadłubka w Kielcach. Należy ono do grona stowarzyszeń katolickich, a jego dotychczasowa działalność była (zgodnie ze statutem) publikowana w formie corocznych sprawozdań na łamach czasopism „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” oraz „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”¹.

Niniejsze sprawozdanie omawia działalność mającą miejsce w ciągu roku 2021. Bazą źródłową są tu przede wszystkim dokumentacja kancelaryjna Towarzystwa², a także tworzony corocznie, osobno wydzielony zbiór protokołów stanowiący zamkniętą jednostkę kancelaryjną (plik pdf)³. Jako źródło uzupełniające wykorzystano informacje dostępne na stronie serwisu społecznościowego Facebook⁴.

Od roku 2013 Towarzystwo realizuje program *Rola Kościoła jako wychowawcy i stróża kultury narodowej*. Jego naczelnym celem są badania naukowe nad kościelnymi dobrami kultury ze szczególnym uwzględnieniem archiwaliów

---

¹ Najnowszy przegląd literatury dotyczącej Towarzystwa dostępny jest w sprawozdaniu z działalności Towarzystwa za rok 2020, zob. A. Kwaśniewski, *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. bł. Wincentego Kadłubka w Kielcach za rok 2020*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK) 117, 2021 (specjalny), s. 197-213. DOI: <https://doi.org/10.31743/abmk.13058> oraz L. Frączek, *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. bł. Wincentego Kadłubka w Kielcach za rok 2020*, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” (dalej: ŚSAH) 10 (2021), s. 317-321.

² Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. bł. Wincentego Kadłubka w Kielcach (dalej: TPADWKK), Dokumentacja kancelaryjna.

³ TPADWKK [Protokoły.] *Wideo konferencje od numeru I do XX odbyte w 2021 r.*, oprac. Marian Obara, ss. 471.

⁴ <https://www.facebook.com/towarzystwoprzyjaciolarchiwumdiecezjalnego> [dostęp: 01.10.2022]
<https://www.facebook.com/groups/1655306088077804> [dostęp: 01.10.2022]
<https://www.facebook.com/oratoriumswietychdiecezjiekieleckiej> [dostęp: 01.10.2022]
<https://www.facebook.com/groups/194700014201450> [dostęp: 01.10.2022]
<https://www.facebook.com/events/306145083723848/> [dostęp: 01.10.2022]

i zbiorów bibliotek historycznych. Wymiernym efektem tych prac były w roku 2021 referaty wygłaszane w siedzibie Towarzystwa (Kuria Diecezjalna w Kielcach, ul. Jana Pawła II 3). W tym miejscu należy zaznaczyć, że Towarzystwo współdziała na polu naukowym z różnymi podmiotami: Archiwum Diecezjalnym w Kielcach, Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach i Wydawnictwem Jedność. Oprócz tego posiada ono patronat medialny gazety „Niedziela Kielecka”, Tygodnika eM oraz Radia eM Kielce. Każdy referat poprzedzało stosowne ogłoszenie w postaci cyfrowego plakatu upowszechnianego w Internecie oraz plakatu w wersji papierowej. Kolportaż ponad trzydziestu plakatów na teren różnych instytucji miasta Kielce i okolic należał do prac wykonywanych przez Marię Spławę-Neyman.

Istotnym elementem realizacji założeń ww. programu *Rola Kościoła...* stał się referat z dnia 11 maja 2021 r. wygłoszony przez ks. dr. Andrzeja Kwaśniewskiego⁵ (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) pod tytułem *Ks. Adam Tomasz Paszkowicz (1784–1834). Organizator Archiwum Konsystorza Generalnego w Kielcach*. Podczas tego spotkania, prowadzonego przez Wiesławę Rutkowską – dyrektor Archiwum Państwowego w Kielcach, słuchacze mogli zaznajomić się z postacią administratora części diecezji krakowskiej na terenie dawnego Królestwa Polskiego. Jak wykazał autor referatu, doświadczenie ks. Paszkowicza zdobyte w konsystorzach krakowskim i warszawskim miało bezpośredni związek z kształtowaniem się zespołu archiwalnego pod nazwą Konsystorz Generalny w Kielcach. Dodatkowo przedmiotowe wystąpienie stanowiło podstawę publikacji biogramu wnoszącego wkład w studia nad kielecką archiwistyką kościelną⁶.

Kolejne spotkanie, tym razem z okazji Międzynarodowego Dnia Archiwów, miało miejsce dnia 9 czerwca 2021 r. Prowadził je prof. dr hab. Krzysztof Bracha (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), natomiast prof. dr hab. Waldemar Kowalski (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) wygłosił referat pod tytułem *Księgozbiór krakowskiego mieszczanina Wawrzyńca Korcza (zm. 1568)*. Poruszona problematyka leży w orbicie zainteresowań badawczych prof. Kowalskiego, koncentrujących się na zawartości bibliotek prywatnych. Poprzez omówienie poszczególnych dzieł i profilu danej biblioteki poszerza się obecna wiedza dotycząca kultury intelektualnej Polski nowożytnej. Co więcej,

⁵ Ks. Andrzej Kwaśniewski – dr nauk humanistycznych w zakresie historii; adiunkt, Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; prezes Towarzystwa Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. bł. Wincentego Kadłubka w Kielcach.

⁶ A. Kwaśniewski, *Ks. Adam Tomasz Paszkowicz (1784–1834) – organizator Archiwum Konsystorza Generalnego w Kielcach*, ŚSAH 10 (2021), s. 291–297.

studia nad zbiorami bibliotecznymi (wraz z zasobami archiwalnymi) są również jednym z podstawowych celów Towarzystwa.

Realia pandemii Covid wymusiły na Towarzystwie zmianę formy referatów z publicznych na wideokonferencje, które zapoczątkowano w roku 2020 i kontynuowano także rok później, kiedy to odbyto 20 takich spotkań⁷. Wedle przyjętej formuły odbywały się one dwa razy na miesiąc we wtorki w godzinach wieczornych, umożliwiając w ten sposób uczestnictwo osób pracujących lub studiujących, co zaowocowało frekwencją na poziomie kilkunastu osób. W trakcie jednego posiedzenia wysłuchiowano z reguły trzech prelegentów. Referaty były przygotowywane przez członków bądź sympatyków Towarzystwa. Nad techniczną stroną wideokonferencji czuwał Maciej Terek, a sporządzaniem odpowiedniej dokumentacji zajmował się Marian Obara. Trzeba w tym miejscu dodać, że inspiracje do pracy wynikały najczęściej z osobistych zainteresowań uczestników forum, a wymierne rezultaty w postaci referatów wiązały się z dodatkowo z wyjazdami, zwiedzaniem czy też udziałem w kulcie religijnym w sanktuariach diecezji⁸.

Tematyka referatów przedstawianych na spotkaniach była obszerna i różnorodna. Na pierwszym miejscu należy wspomnieć o biografistyce. Słuchacze mogli poznać sylwetki księży: Józefa Zdanowskiego, Grzegorza Augustynika, Edwarda Gielniewskiego oraz Wincentego Bogackiego – twórcy czasopisma „Maryawita” (następnie „Jutrzenka”). Zaprezentowano życiorysy Jana Łaskiego Młodszego i Pawła Popiela, a także omówiono wkład w dzieje regionu rodzin Dembińskich i Pusłowskich. Szczegółowo potraktowano historię rodziny Wielopolskich widzianą przez pryzmat *Wspomnień z Chrobrza z lat 1938–1948* autorstwa Janusza Kucharskiego. Bliskie tematycznie były również referaty dotyczące takich zagadnień, jak: Tadeusz Kościuszko w Winiarach, powstanie styczniowe na Ziemi Miechowskiej, bitwa korczyńska i cmentarz w Czarkowach oraz pomnik legionowy. W kręgu biografistyki mieściły się także referaty dotyczące itinerariów króla Władysława Łokietka oraz królowej Jadwigi.

Bazując na danych wspomnień w kalendarzu liturgicznym, prezentowano życiorysy świętych, błogosławionych i sług Bożych działających na terenie diecezji kieleckiej. Postaciami tymi byli: św. Andrzej Świerada, św. Albert Chmielowski, św. Jacek, św. Kinga, św. królowa Jadwiga Andegaweńska, św. Jan Paweł II, bł. Wincenty Kadłubek, bł. Bronisława, bł. Ludwik Roch Gietyngier, bł. Józef

⁷ TPADWKK [Protokoły.] *Wideokonferencje od numeru I do XX odbyte w 2021 r.*, oprac. Marian Obara, ss. 471.

⁸ [Por.] K. Dobrowolska, *Czułe spojrzenie Matki*, „Niedziela” nr 18, 63 (2021) (wkładka kielecka), s. IV-V.

Pawłowski, bł. Zofia z Maciejowskich Czeska, bł. Iwo Odrowąż, bł. Stefan Wyszyński, ks. Piotr Skarga oraz ks. Marian Łuczyk. W kręgu polskiej kultury religijnej utrzymany był referat przybliżający genezę i znaczenie gorzkich żali.

Istotne znaczenie miały wystąpienia odnoszące się do dziejów poszczególnych parafii diecezji kieleckiej (Mieronice, Stary Korczyn, Miechów, Pilica i Rokitno) oraz historii klasztoru benedyktynów na Świętym Krzyżu. Nie zabrakło wystąpień z historii sztuki, wśród których trzeba wspomnieć o spotkaniach poświęconych gotyckiej kaplicy św. Marii Magdaleny w Miechowie, hodegetriom krakowskim z obszaru diecezji kieleckiej czy barokowemu malarstwu Andrzeja Radwańskiego oraz Macieja Reichana (Rejchana) zachowanych w Jędrzejowie, Nowym Korczynie i na Świętym Krzyżu.

W roku 2021 w działaniach naukowych Towarzystwa obecna była tematyka łącząca się ściśle z archiwami i bibliotekami. Omówiono kwestię inkunabułów oraz starodruków biblioteki benedyktynów świętokrzyskich, natomiast szczególnym zainteresowaniem cieszył się referat związany z księgami prestacyjnymi w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach, stanowiącymi wyjątkowo cenne źródła wykorzystywane do badań genealogicznych.

Niewątpliwie istotnym przejawem działalności Towarzystwa były prace naukowe. Wśród nich znalazły się dwa biogramy osób związanych z kielecką kancelarią konsystorską oraz archiwum, które zamieszczono w drugim tomie słownika archiwistów kościelnych⁹. Z kolei na ogólnopolskiej konferencji naukowej ks. dr Andrzej Kwaśniewski przedstawił referat poświęcony tematyce zdjęć w zasobie Archiwum Diecezjalnego w Kielcach (jego wystąpienie stało się później bazą do stosownego artykułu)¹⁰.

Dużą wartość posiada artykuł autorstwa ks. Michała Olejarczyka¹¹. Dokończył on bowiem analizy muzykologicznej XVIII-wiecznych źródeł, które zostały odnalezione przy okazji remontu bazyliki katedralnej w Kielcach. Jak wykazał badacz, zaliczają się one do bardzo cennych materiałów dających pogląd o kulturze muzycznej kolegiaty kieleckiej w okresie baroku. Inny artykuł, powstały za sprawą Piotra Kardysia, poszerzył znacząco stan wiedzy o ważnej jednostce

⁹ T. Gocel, *Mazurek Franciszek, ks.*, w: *Słownik biograficzny polskich archiwistów kościelnych* (dalej: SBPAK), t. 2, red. J. Marecki, Kraków 2021, s. 136-139; Hapak E., *Storz Wawrzyniec*, SBPAK t. 2, red. J. Marecki, Kraków 2021, s. 177-179.

¹⁰ A. Kwaśniewski, *Fotografie w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach*, ABMK 117 (2021) (specjalny), 405-412. DOI: <https://doi.org/10.31743/abmk.12792>

¹¹ M. Olejarczyk, *Analiza muzykologiczno-historyczna XVIII-wiecznych partytur chóralnych i orkiestrowych znalezionych w bazylice katedralnej w Kielcach*, w: *850 lat katedry pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kielcach*, red. T. Gocel, B. Wojciechowska, S. Kolarska-Zimnicka, Kielce 2021, s. 145-164.

archiwalnej (kopiarzu) z zespołu kolegiaty kurzelowskiej¹². Charakter źródłowy ma obszerny artykuł prof. Waldemara Kowalskiego dotyczący prepozytury kieleckiej u progu reformy Soboru Trydenckiego¹³. Jest on ważnym odniesieniem dla badań i zarazem skłania do refleksji na temat archiwaliów kościelnych szeroko pojętego regionu kieleckiego.

Z prac naukowych nie sposób pominąć studiów Marii Dębowskiej (emerytowanego pracownika Ośrodka Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne). Za jej sprawą ukazały się kolejne tomy kronik imbramowskich¹⁴. W tym przypadku mamy do czynienia z kontynuacją dotychczasowych badań autorki. Krytyczna edycja kronik (obejmujących różne epoki) sprawia, że archiwalia norbertańskie z terenu obecnej diecezji kieleckiej (jednocześnie podległego Archiwum Diecezjalnemu w Kielcach) są wreszcie szeroko dostępne.

Nurt naukowy ściśle związany z działalnością Towarzystwa reprezentują dwa kolejne artykuły. Pierwszy, autorstwa ks. Jana Szczepaniaka, poświęcono osiemnastowiecznym rubrycelom diecezji krakowskiej. Zawiera on dodatkowo obszerny katalog¹⁵. Przybliżono w nim ważny etap kształtowania się elenchusa diecezji krakowskiej, który oddziaływał później bezpośrednio na analogiczne wydawnictwo w diecezji kieleckiej. Drugi artykuł, będący rezultatem badań Marcina Janakowskiego, przynosi nowe informacje w przedmiocie kancelarii kościelnych oraz początków archiwistyki w Kielcach pod koniec XVIII wieku¹⁶.

LECH FRĄCZEK

ORCID: 0000-0003-0207-4452

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie

¹² P. Kardyś, *Kopiarz kolegiaty kurzelowskiej z zespołu akt kolegiaty kurzelowskiej przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach*, KST 20 (2021), s. 41-73.

¹³ W. Kowalski, *Prepozytura kielecka w XVI stuleciu. Wierni i ich duszpasterze*, ABMK 115 (2021), s. 197-251. DOI <https://doi.org/10.31743/abmk.10193>

¹⁴ *Kronika klasztoru norbertanek w Imbramowicach 1779–1785*, oprac. M. Dębowska, Kraków 2021; *Kronika klasztoru norbertanek w Imbramowicach 1785–1797*, oprac. M. Dębowska, Kraków 2021; *Kronika klasztoru norbertanek w Imbramowicach 1797–1804*, oprac. M. Dębowska, Kraków 2021; *Kronika klasztoru norbertanek w Imbramowicach 1804–1824*, oprac. M. Dębowska, Kraków 2021.

¹⁵ J. Szczepaniak, *Zawartość i katalog rubrycel diecezji krakowskiej z lat 1735–1811 znajdujących się w księgozbiorze podręcznym Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, ABMK 115 (2021), s. 471-502. DOI: <https://doi.org/10.31743/abmk.12347>

¹⁶ M. Janakowski, *Compendium archivi Kielcensis – kilka uwag nad kieleckim archiwum i kancelarią zadworną biskupa krakowskiego Kajetana Sołtyka*, ABMK 115 (2021), s. 131-147.